

שְׁלִי, מִה שֶׁקָּנָה עֶבֶד קָנָה רְבוֹ, ואין העבד יכול לקחת משל רבו ולהקריב לעצמו, שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ורבו הלא אמר לו שישחט אחד ויאכל הוא עם רבו (תוס' רי"ד).

**וּמִקְנֵי לִיָּה חֵד מִיִּנְיָהּ עַל מִנְתָּ שְׁאִין לְרְבוֹ רְשׁוֹת בּוֹ,** ואינו יכול להקריב את הקרבן השני לשם שלמים, שכן נמצא ממעט זמן אכילתו, שפסח אינו נאכל אלא בלילה ראשון בלבד, ושלמים נאכלים לשני ימים ולילה (רש"י). ואף שאחר כך יברר רבו מה אמר לו ויתברר איזה קרבן הוא שלמים ויאכל לשני ימים, מכל מקום הוא ממעט את זמן אכילתו עד הערב שימצא את רבו ויברר לו מה אמר לו, ונמצא ממעט את זמן אכילתו ביום הראשון שהוא עיקר זמן אכילת הקרבן [ראה רמב"ן (ויקרא ז, טז) (חכם צבי קנא, וראה מה שכתוב בביאורנו להלן פט, א ד"ה וניתל). ויש שכתב שאינו יכול להקריב את הקרבן השני לשם שלמים כיון שאין מתנותיהם שוות, שפסח ניתן במתנה אחת ושלמים בשתיים שהן ארבע (מהר"ם, וגרס כן בדברי רש"י)].

**אֲבָל נִתְעַרְבוּ לִפְנֵי זְרִיקָה חֵיבִין לְעֻשׂוֹת פֶּסַח שְׁנֵי,** שאין הקרבנות כשרים לאכילה מחמת שמוערב בהם הקרבן שהוא בעל מום, וממילא לא נזק הדם לאכילת בשר (רש"י). ואי אפשר להתייך את הקרבנות באכילה מדין 'ביטול ברוב', שכן כל קרבן נחשב חתיכה הראויה להתכבד בה שאינה בטלה ברוב (חיות דעת קא, ה). ואף למי שסובר שכבש שלם אינו נחשב חתיכה הראויה להתכבד בה משום שאין דרך להניחו שלם לפני האורחים, מכל מקום בקרבן פסח שצולים אותו שלם ומניחו שלם לפני החבורה, מודה הוא שנחשב חתיכה הראויה להתכבד בה (מהר"ט אלגאזי קהלת יעקב מערכת ס, רלג). ויש שכתב, שאי אפשר להתייך את הקרבנות מדין 'ביטול ברוב', כיון שלגבי כל אחד מהמקריבים יש רוב קרבנות שאסורים עליו, שהרי אינו נאכל אלא למנויו (בית הלוי ב, לו). ויש שכתב, שאין 'ביטול ברוב' מועיל אלא לבטל את האיסור, אבל לא להחיל על האיסור את הדיוט שנאמר ברוב ההיתר, ולכן כיון שאחד הקרבנות יש בו מום ולא חל עליו היתר השחיטה והזריקה, אין רוב הקרבנות הכשרים יכולים להחיל עליו היתרים אלו ולכן נאסרת כל התערבות (עונג יו"ט ד).

**נִמְצָא פֶּסַח נֶאֱכָל שְׁלָל לְמַנוּי,** ואף שזה שנמצאה היבלת בקרבן שלו חייב בפסח שני והוא מנוי על הקרבן, מכל מקום אין להכשיר את הקרבן מדין נשחט למנויו ושלא למנויו שכשר (ראה לעיל סא, א), שכן רק כאשר השוחט יודע בשעת השחיטה מי הם מנויו ומכוון לשחוט עליהם, אין הקרבן נפסל אם נתכוון גם על שלא למנויו, אבל כאשר אינו יודע מי הם המנויים, הקרבן פסול (מקדש דוד קונטרס בעניני קדשים ה, ב).

**הַי דְּאִיִּיתִי הַשְׁתָּא נִיהִי שְׁלָמִים,** שכן פסח שני קרב קודם תמיד של בין הערבים, שאם היה קרב אחר תמיד של בין הערבים לא היה יכול להתנות שיהא שלמים, כיון שאסור להקריב שום קרבן אחר תמיד של בין הערבים [כמבואר בגמ' לעיל (נח, ב) (תוס' יומא כט, ב)]. ויש שכתב שפסח שני קרב אחר התמיד [כמו פסח ראשון], וקושיית הגמ' היא שיקריבו את הקרבנות האלו אחר שחיתת התמיד וזריקת דמו, וקודם להקטרת אימוריו, שהאיסור להקריב אחר התמיד נאמר דוקא לענין ההקטרה (תוס' מנחות מט, ב). ויש שתייך, שאף שזמן הקרבת פסח שני הוא לאחר תמיד של בין הערבים, מכל מקום קושיית הגמ' היא שיקריבו את כל התערבות קודם התמיד כיון שאי אפשר בענין אחר (מרומי שדה).

והלא לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תהיו בְּרָאָה לְשִׁבְתָּ יִצְרָה, ונקטה הגמ' פסוק זה ולא את הפסוק שנאמר בתורה 'פרו ורבו', שכן מצוה זו של 'לשבת יצרה' גדולה יותר ממצות 'פרו ורבו', וכמו שמצינו במגילה (כ, א) שמתעם זה של 'לשבת יצרה' הותר למכור ספר תורה כדי לישא אשה (תוס' חגיגה ב, ב, אולם ראה תוס' גיטין מא, ב ד"ה לא, ותוס' ב"ב יג, א ד"ה שנאמר, שאין 'שבת' מצוה בפני עצמה, אלא היא גילוי על מצות 'פרו ורבו' שהיא מצוה רבה). ויש שפירש, שעבד אינו מחוייב במצות 'פרו ורבו', ואין בו אלא מצות 'שבת' (תוס' גיטין שם בשם הריב"ם), ויש שכתב שעבד חייב במצות 'פרו ורבו' (תוס' חגיגה שם ע"פ הירושלמי), ואף שכל מצוות שהאשה פטורה מהן עבד פטור מהן ואשה אינה מצווה על פריה ורביה, יש לחלק שכלל זה נאמר רק לגבי מצוות עשה שהזמן גרמא, שנשים פטורות מהן, אבל במצות פריה ורביה שמעיקר הדין היו הנשים חייבות בה, אלא שהן פטורות מגזירת הכתוב ו'כבשוה' שדרך האיש לכבוש ואין דרך האשה לכבוש [כמבואר ביבמות (סה, ב)], בזה אין מדמים עבדים שלא שייך בהם טעם זה (משנה למלך מלכים י, ז). ויש שפירש, שלא נאמר כלל זה אלא בדברים שהם מגזירת הכתוב, אבל דברים שאשה פטורה בהם מסברה שאינה שייכת בעבדים, כגון פריה ורביה, עבד חייב בהם (פני יהושע גיטין מא, ב, טורי אבן חגיגה שם).

**מִפְּנֵי תִיקוֹן הָעוֹלָם כּוֹפִין אֶת רְבוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוּרִין,** ואף שהאדון עובר בשיחורו על מצוות עשה של 'לעולם בהם תעבודו', ו'אין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך', מכל מקום משום מצוה רבה של 'לשבת יצרה' המוטלת על העבד, אומרים לאדון לעבור על איסור כדי שיזכה העבד (תוס'). ויש שפירשו, שלא נאמר כלל זה שאין אומרים לאדם חטא כדי שיזכה חברך אלא כשחבירו פשע, וכגון בהדביק פת בתנור בערב שבת עם חשיכה, שאין אומרים לחבירו להוציא את הפת ולעבור על איסור קל כדי להציל את חבירו מאיסור חמור, אבל כאן שהעבד לא פשע, אומרים לאדון חטא כדי שיזכה חברך (תוס' גיטין מא, ב ד"ה כופין). ויש שפירש שבעבד שחציו בן חורין לא נאמרה המצוה של 'לעולם בהם תעבודו' (רשב"א שבת ד, א), והיינו משום שאין מתקיים בו 'לעולם', שהרי חציו בן חורין (קובץ שיעורים ב"ב אות סא, ע"פ טורי אבן חגיגה ב, ב).

**מִתְנִיתִין בְּמִלְךָ וּמִלְכָּה,** שהם תלויים בעבדיהם ואינם מקפידים אם יביאו להם לאכול גדיים או טלאים, ואין צריך לדין ברירה כיון שדעתם על שניהם (רש"י). ויש שכתב, שלמלך ולמלכה יש הרבה מעדנים, ולכן אינם מקפידים אם יביאו להם גדי או טלה שמו או כחוש (תוס'). ויש שפירש, שמשום שלום מלכות יאכלו מן הראשון, שאם נאמר למלך שלא יאכל כלל, יכעס על עבדו ויהרגוהו, או שיכעס על החכמים שאוסרים עליו לאכול, שייסבור שמן הדין יש ברירה ומותר הוא לאכול, ואסרוהו כדי להקניטו (רמב"ם קרבן פסח ג, א ע"פ כסף משנה שם). ואף שבדנינים דאורייתא אין ברירה, מכל מקום נאמר כאן כלל שכל שיהיה ספק לאדם בפסחו יהיה תלוי בדעת החכמים [וכמו הכלל של 'כל המקדש אדעתא דרבנן מקדש'], וחכמים קבעו שיאכל מן הראשון, אולם רק במלך ומלכה אמרו כן, מפני שלום מלכות, אבל בשאר אנשים לא רצו חכמים לתלות בדעתם, לפי שאין בו צורך (תוס' יו"ט פסחים ח, ב).